

Problematika závislostí

Lucie Pilařová, Psychiatrická klinika
FNB Brno

- **drogy - psychoaktivní látky** : alkohol, opioidy, kanabinoidy, sedativa, hypnotika, stimulancia, kofein, tabák, inhalační látky
- **psychoaktivní látky → klinické stavy** :
 - akutní intoxikace* (nekomplikovaná, s traumatem, se zdrav. komplikacemi, s komatem, s deliriem, s poruchami vnímání, s křečemi, patologická intoxikace)
 - syndrom závislosti*
 - odvykací stav* -nekomplikovaný, s křečemi
 - odvykací stav s deliriem* - s křečemi, bez křečí
 - psychotická porucha*
 - amnestický syndrom*
 - reziduální stav a psychotická porucha s pozdním začátkem*

Akutní intoxikace

- = přechodný stav následující po požití psychoaktivní látky, odezní po vyloučení látky z těla
- příznaky: poruchy vědomí, chování, vnímání, emotivity, poznávání i fyzilog. f-cí
- léčba :dle závažnosti - zajistit vitální f-ce, podat antidotum, mírnit patolog. projevy chování

Škodlivé požívání

- = užívání psychoaktivní látky vedoucí k poškození zdraví - tělesnému či psychickému
- rizikové chování
- léčba : „krátká intervence“ + léčba potíží

Syndrom závislosti

- závislost *psychická* : touha po užívání určité látky, potíže s kontrolou užívání látky, postupné zanedbávání jiných zájmů, pokračování přes důkaz škodlivosti
- závislost *fyzická* : somatický odvykací stav, průkaz tolerance
- **léčba** : posilování motivace (ambulatní, ústavní), zvládání bažení, KBT postupy, senzitivizující, anticravingové látky, substituční léčba, podpůrné medikace

Motivace

- *nestojí o změnu* - vyvolat pochybnosti, poukázat na rizika, problémy
- *rozhodování* - pomoci rozhodnout se, připomínat důvody ke změně, rizika, posilovat sebedůvěru
- *rozhodnutí* - jednání k pozitivní změnu
- *jednání* = změna
- *udržování* - prevence recidivy, vyhýbání se spouštěčům
- *recidiva* - pomoci zastavit

Odvykací stav, odvykací stav s deliriem

- = následuje po vysazení či snížení opakovaně, dlouhodobě užívané psychoaktivní látky
- symptomy - poruchy vědomí, vnímání, chování, poznávání, fyziolog.f-cí
- **léčba** : stabilizace vitálních f-cí, detoxifikace = náhrada zneužívané látky látkou obdobně působící ve snižujících se dávkách = potlačení abstinenčních příznaků

Psychotická porucha

- = toxická psychosa
- vzniká během či bezprostředně po požití psychoaktivní látky, trvá více než 48 hodin, při abstinenci se upraví do 1-6M
- *symptomy* : poruchy vnímání, abnormní emoce, chování, psychomotorika, bludy, vědomí jasné
- *dif.dg.*: akutní intoxikace (< 48hodin), psychot. porucha jiné etiologie ,delirium (anamnesa)
- **léčba** :bezpečnost, neuroleptika

Amnestický syndrom

- chronické zhoršení krátkodobé paměti, bezprostřední paměť zachována (dlouhodobá může být zhoršena), poruchy časového řazení události, schopnost učit se novému, kognitivní f. ce zachovány
- dg.: psychologie, není korelace mezi CT nálezem
- **léčba** : abstinence, nootropika, vitaminB, trénink

Reziduální stavy a psychotická porucha s pozdním začátkem

- demence
- poruchy osobnosti, chování
- poruchy nálady
- narušení kognitivních f-cí
- psychotické reminiscence = flashbacky

Alkohol

- ***akutní intoxikace*** - ebrieta, symptomy
~množství, osobnost, tolerance
excitace → desinhibice → hypnotické → narkotické
- ***patologická intoxikace alkoholem*** : jedinci se
sníženou tolerancí alkoholu - malé dávky
alkoholu - neadekvátní chování - vzrušivost,
agitovanost, agresivita, končí usnutím, následně
amnézie
- ***terapie*** : omezení, vitální f-ce, antipsychotika zvyšují riziko
epileptického záchvatu, benzodiazepiny útlum dechového centra

Alkohol

- ***škodlivé požívání*** - abusus alkoholu - depresivní stavy po opilosti, hepatopatie (*alkoholismus typu alfa* - společensky nedisciplinované pití)
- ***závislost na alkoholu*** - psychická i fyzická :
rozvoj tolerance, potřeba denní konzumace pro adekvátní fungování, ranní doušky, palimsety - okénka, třesy, nástup abstinenčních potíží, zdravotní problémy, společenské selhávání
- *alkoholismus typu gama* - zhoršená kontrola při zachovalé schopnosti abstinence, *alkoholismus typu delta* - neschopnost abstinence

Alkohol - terapie závislosti

- *krátká intervence* - posouzení stavu, zpětná informace, doporučení, motivace, posilování motivace, svépomocné materiály, organizace (*AA* www.sweb.cz/aacesko/)
- *psychoterapie* - KBT(kognitivně behaviorální), rodinná terapie, nácvik sociálních dovedností
- **farmakoterapie** :anticravingové látky - Campral, Re-via, senzitivizující látky - Antabus, podpůrné - nootropika, vitaminy, antidepressiva,

Alkohol - odvykací stav

- nekomplikovaný či s křečemi : do 4-12 hodin po vysazení alkoholu, třes rukou, víček, jazyka, pocení, nauzea, zvracení, tachykardie, hypertenze, cefalea
- odezní po požití alkoholu či tlumivých látek
- **terapie** : detoxifikace = nastolení abstinence
potlačením abstinenčních příznaků z odnětí alkoholu -
vysoké dávky benzodiazepinů, postupně se
snižující ambulantně - tiaprid

Alkohol - odvykací stav s deliriem

- křečemi či bez křečí : nástup po 24 až 72 hodinách abstinence, poruchy kvalitativní vědomí, kognitivních f.cí, bludy s vizuálními a taktilními halucinacemi, sluchové, čichové, vegetativní hypereaktivita, epi paroxysmy
- **terapie** : podpora vitálních f-cí, korekce (minerály, tekutiny, ionty), neklid : benzodiazepiny, neuroleptika

Alkohol

- *toxické psychosy* : alkoholová halucinosa, žárlivost, paranoia - dlouhodobá konzumace alkoholu, terapie : neuroleptika
- *amnestický syndrom* - poruchy krátkodobé měti, vštípivosti, terapie : nootropika, trénink vit.B1 (dg. psychologie, abstinence= reversibilita)
- *alkoholová demence*

Opiáty, opioidy

- mechanismus účinku - ovlivnění opioidních receptorů v CNS
- opioidy - léky proti bolesti - anodyna, proti kašli -antitusika
- opiáty - podskupina opioidů se strukturou blízkou morfinu
- morfin(alkaloid opia)kodein, heroin (diacetylmorfin)
methadon,hydromorfin,oxykodin,meperidin,
fentanyl,“farmaka“-
Tramal,Dolsin,Fortral,Valoron, Continus
- aplikace :injekčně,kouření,šňupání,inhalování

Opiáty -akutní intoxikace

- celková otupělost, ospalost, tupá euforie, apatie, pocit tepla ,svědění(„mravenci“), PM retardace, zhoršení pozornosti, útlum, celková zpomalenost, mioza
- *těžká intoxikace* může vést ke komatu s akutním ohrožením života, útlumem dýchání, bradykardií, hypotenzí, hypotermií, komatem, mydriaza, poškrábávání po celém těle
- **terapie** : zajištění vitálních f-cí, antidotum naloxon

Opiáty - závislost

- *fyzická i psychická závislosti (vzestup tolerance), silná touha craving, obtíže s kontrolou jejího užívání, trvalé užívání i přes vědomí nebezpečných důsledků, přednost v užívání látky před jinými aktivitami, odvykací stav*
- *chronické užívání - změny charakterových vlastností (líný, bez zájmu, bez vůle, depresivní, pseudohalucinace před usnutím), období nespavosti, podrážděnosti se střídají s apatií*

Opiáty - závislost, terapie

- krátká intervence
- léčba ambulantní, ústavní, terapeutická komunita psychoterapie
- **farmakoterapie** : *substituce* = náhrada drogy bezpečnější látkou s obdobným účinkem, dlouhodobá terapie - methadon (opiát), buprenorfin (opiátový agonista / antagonist)- Temgesic, Subutex

Opiáty - odvykací stav

- *lehčí* : bolest břicha, svalů průjmy, neklid, nespavost
terapie : spasmolytika, příp. NSA + Atarax, Tiaprid
(příp. benzodiazepiny)
- *těžší* : pocení, kýchání, slzení, mydriáza, zvýšení teploty, SF, TK, poruchy řeči, nespavost, nechutenství, třesy, nevolnost, zvracení
terapie : detoxifikace opiátovými agonisty/antagonisty - buprenorfin (Subutex, Temgesic), případně v kombinaci s benzodiazepiny, případně detoxifikace opiátovými antagonisty - naltrexon - Re-via

Psychostimulancia

- psychomimetika - nefyziologicky budivý efekt na CNS
- *preparáty* :kokain, purifikovaný kokain - crack,metamfetamin (pervitin), amfetamin, efedrin, fenmetrazin,extase- MDMA (+ halucinogenní účinek)
- aplikace : kouření, šňupání, inhalace, inj.,po
- *mechanismus účinku* : zvýšení koncentrace D,NA,S v synaptické štěrbině (blokádu zpětného vychytávání, podporou jejich uvolňování z presynaptické části, inhibicí jejich biodegradace.)

Psychostimulancia - účinek

- zvýšená bdělost, urychlené PM tempo, urychlené myšlení , výbavnost paměti (na úkor přesnosti), zvýšená nabídka asociací, zkracují spánek, potlačují hlad, euforie, příjemný pocit energie, anxiogenní působení, umocnění trémy
- sympatikomimetikum - vzestup TK, pulsová frekvence, bronchodilatace

Stimulancia - užívání

- „jízdy“
- *závislost pouze psychická* - craving -
dychtění po látce, rychlý rozvoj tolerance
- *toxická psychoza* - jednorázové či
opakované užití vysoké dávky
paranoidně halucinatorní syndrom (např. ohrožen
okolím, zřetelná změna nálady, zrakové, taktilní, sluchové halucinace),
indikace k hospitalizaci, dif.dg.

Kokain, pervitin - akutní intoxikace

- vzestup TK + SF, mydriasa, pocení, nevolnost, **euforie** (veselý, družný, hovorný, touha po pohybu, hyperaktivita až agitovanost, poruchy chování, vymizení zábran, přebytek energie, příjemné halucinace x ale i paranoidní obrazy), PM neklid, stereotypní jednání, zvýšená bdělost
- **!!těžká otrava !!** delirium, křeče, teplota, slábne krevní oběh, srdeční selhání, úmrtí v důsledku kolapsu dech. centra
- **terapie** : neklid - omezit + benzodiazepiny iv, po (neuroleptika nejsou vhodná pro kardiotoxicitu, zpomalují vylučování stimulantů), tachykardie, hypertenze - betablokátory

Kokain, pervitin

- *závislost psychická* : tolerance k účinkům euforizujícím, intoxikace pod obrazem panické ataky, psychot. epizody (toxické psychosy), tělové halucinace -(napadern hmyzem), tělesná sešlost, poruchy spánku, somatické potíže (zátěž pro KVA, šňupání poškození nosní sliznice, bolesti srdce, kloubů)
- *odvykací stav* : psych. symptomy : únava, hlad(dny), touha po látce, podrážděnost, depresivní prožívání (týdny). Terapie : PT + event. antidepressiva, tiaprid

Pervitin

- *Akutní intoxikace* : mydriáza, tachykardie, arytmie, hyperreflexie, halucinace, neklid, vztahovačnost, euforie
- *chronická intoxikace* : tělesná sešlost, neklid, napětí, úzkost, poruchy spánku, somat. potíže (bolesti u srdce, bolesti kloubů, třes), toxické psychosy
- *závislost* : *psychická*
- *odvykací stav* : psychické příznaky : únava, hlad, podrážděnost, craving, deprese

Rizika stimulancií

- rozvoj tolerance \mapsto navyšování dávek \mapsto delirium, úmrtí - kolaps dechového centra, sebeohrožující chování v důsledku ztráty zábran, suicidium, toxické psychosy,
- kombinace s benzodiazepiny, IMAO

Halucinogeny

- přírodní látky : psilocybin(lysohlávky), mezkalin (kaktus), atropin, skopolamin(durman), kys. ibotenová (muchomůrka červená)
- syntetické preparáty : LSD, harmalin
- delirogeny - ketamin, phenylcyklidin, kvalitativní ztráta vědomí, amnézie, agresivní jednání
- aplikace : perorální

Halucinogeny - akutní účinky

- psychické, vegetativní, neurologické
- ***akutní intoxikace*** : *nevolno*, pocení, bušení srdce, vzestup TK, hypersalivace, poruchy akomodace, cefalgie, sucho v puse, mydriasa, *změny emocí* (euforie, deprese), *změny chování* (agresivita, hyperaktivita), *změny vnímání* (čas, prostor, halucinace - barvy, vize, zostřené vnímání), *změna myšlení* (bludná interpretace reality, pokles kritičnosti)
- **terapie** : dohled, malé dávky benzodiazepinů
- po odeznění může přetrvávat zmatenost, symptomy mohou odeznívat i několik dní

Halucinogeny

- *není závislost, není odvykací stav*
- **toxická psychosa** (dif.dg.akutní intoxikace)
- **rizika** : psych.alterace při intoxikaci může být příčinou nehody, panické reakce, agresivní chování, flashbacky (při abstinenci prožívá stav jako pod vlivem halucinogenu, obraz panických atak, psychosy, provokace stres), provokace psychosy

Canabinoidy

- přírodní preparáty : marihuana, hašiš (pryskyřice)
- aplikace : kouření (nástup účinku v minutách)
požití (nástup účinku .- hodiny - riziko předávkování)
- ***akutní intoxikace*** : zprvu sevřenost, úzkost, posléze euforie, smích, porucha kontaktu s realitou (vnímání času, zostření smyslových vjemů), ale i panické ataky - osobnost uživatele, obraz deliria při předávkování
- **terapie** : symptomatická, benzodiazepiny (příp. neuroleptika)

Canabinoidy

- ***závislost*** : psychická, opakované užívání - poruchy krátkodobé paměti, charakterové změny - zabývání se detaily, pomalost
- ***není odvykací stav***, pocity dysforie, prázdnoty - vysazení při dlouhodobém užívání
- **terapie** : psychoterapie, příp. antidepressiva
- ***rizika*** : vysoká dávka (požití) - toxická psychosa, provokace relapsu schizofrenie, depresivní stavy

Rozpouštědla

- toluen, lepidla, ředidla (ethér, benzen, trichlórethylen)
- aplikace : inhalace
- ***akutní intoxikace*** : obdoba opilost, (kratší euforické stadium) apatie, letargie, poruchy pozornosti, kolísavá chůze, nastříklé spojivky, setřelá řeč, nystagmus, „zápach“, neostré vidění, svalové slabost
- ***není závislost***, není odvykací stav
- ***rizika*** : smrtelná intoxikace (asfyxie, srdeční arytmie), nekontrolovatelné dávkování, poškození vnitřních orgánů, změny osobnosti

Hypnotika, sedativa

- barbituráty, benzodiazepiny, propandiolová anxiolytika, bromisoval, chloralhydrát, paraaldehyd
- *mechanismus* : obsazují vazebné místo na receptorovém komplexu pro GABA (tlumivý efekt) v CNS
- *účinky* : sedativa, hypnotika, antidepresiva, anxiolytika, myorelaxans, antiepiletika, spasmolytika

Hypnotika, sedativa

- barbituráty, benzodiazepiny, propandiolová anxiolytika, bromisoval, chloralhydrát, paraaldehyd
- mechanismus : obsazují vazebné místo na receptorovém komplexu pro GABA (tlumivý efekt) v CNS
- účinky : sedativa, hypnotika, antidepresiva, anxiolytika, myorelaxans, antiepiletika, spasmolytika

Benzodiazepiny

- *Akutní intoxikace* : útlum, ospalost, tupá euforie, porucha koordinace pohybů, setřelá řeč, vyšší dávky útlum dechového centra, pokles TK
terapie : vitální f-ce, antidotum flumazenil
- *závislost* : *psychická* středně silná, *fyzická*
riziko závislosti : dlouhodobé užívání krátkodobě působících preparátů
terapie : podpůrná psychoterapie

Benzodiazepiny - odvykací stav

- Nástup v závislosti na poločase užívaného preparátu
- *tělesné* : svalové záškuby, epi paroxysmy, nechutenství, pocení, nevolnost, zvracení, vegetativní hypereaktivita
- *psychické* : podrážděnost, nespavost, agitovanost, úzkost, derealizace, delirium, rebound fenomén(návrat původních potíží)
- **terapie** : detoxifikace benzodiazepiny

Benzodiazepiny - sedace

- **minimální** sedativní účinek - **alprazolam**
(retardované formy) → oxazepam →
tofizopam → medazepam → chlordiazepoxid
→ klobazam → bromazepam → diazepam
- **maximální** sedativní účinek
nitrazepam → triazolam, midazolam

Rizika benzodizepínů

- užívání v kombinacích
 - tlumí silné intoxikace po pervitinu
 - zvládnutí „dojezdů“ (nepříjemných stavů po intoxikace pervitinem)
 - doplněk při užívání heroínu - prohloubení intoxikace